

Sisukord

<i>Sisukord</i>	7
<i>Eessõna</i>	1

I

Teadlased

Lise Meitner	17
Fatima al-Fihri.....	25
Caroline Herschel	29
<i>Teised huvitavad naissoost</i>	
<i>astronoomid</i>	33
<i>Wang Zhenyi</i>	
<i>Mariam al-Asturlabi</i>	
<i>Maria Mitchell</i>	
<i>Williamina Fleming</i>	
Ban Zhao.....	39
Mary Anning.....	43
Marie-Anne	
Paulze Lavoisier.....	47
<i>Maailma esimene teadaolev keemik.</i>	52
<i>Tappüti-Bēat-ēkali</i>	
Hypatia.....	55
Sonja Kovalevskaja	59
María Orosa.....	65
Emilie du Châtelet	69
<i>Teised valgustusaja põnevad naised..</i>	74
<i>Anne Conway</i>	
<i>Sophie Germain</i>	
<i>Margaret Cavendish</i>	
Sabina Spielrein	81
Maria Gaetana Agnesi	87
Simona Kossak.....	91

II

Valitsejad

Töregene Khatun.....	99
Yaa Asantewaa	105
Dora Salter	109
Nur Jahan.....	115
Tāj-al-Saltana	119
Amanirenäs	123
Militza ja Anastasia	127
Taytu Betul.....	135
Soraja Tarzi.....	139

III

Artistid ja sportlased

Josephine Baker.....	145
Maria Anna Mozart.....	151
<i>Heliloojad meessugulaste varjus....</i>	154
<i>Alma Mahler</i>	
<i>Fanny Mendelssohn</i>	
<i>Clara Shumann</i>	
Säxipcamal Ğizzätullina-	
Volžskaja.....	157
Maud Allan	161
Asmahan	167
Veronica Franco	171
Sophie Blanchard.....	175
Philaenis	180
The Dolly Sisters.....	183
Edmonia Lewis.....	189
Mathurine	192
Luisa Casati.....	195

Phillis Wheatley	201
Enheduanna	205
Michael Field	208
Lily Parr	213
Jackie Mitchell.....	217
Annette Kellermann	221

IV

Aktivistid ja teisitimõtlejad

Freddie ja Truus Oversteegen ..	227
Harriet Tubman.....	231
Anne-Josèphe Théroigne de Méricourt	237
Zura Karuhimbi.....	245
Rosa May Billinghamurst.....	249
Ani Pachén	253
Helen Keller	259
Pariisi Maria.....	265
<i>Ravensbrücki naiste koonduslaager.....</i>	269
Ema Jones.....	273
Elizabeth Packard	279
Manuela Sáenz.....	283
Rose Valland	291
Edith Margaret Garrud	295
Truganini	301

V

Kurjategijad ja ametivõimud

Griselda Blanco	309
Zheng Shi.....	313
<i>Teised põnevad mereröövliid</i>	319
<i>Anne Dieu-Le-Veut</i>	
<i>Sayyida al-Hurra</i>	
<i>Gráinne Ní Mháille</i>	
<i>Cecilia Vasa</i>	
<i>Anne Bonny ja Mary Read</i>	
Sonja Kuldkäsi	325

Stephanie St. Clair	331
Anne Hamilton-Byrne	335
Alice Mitchell	339
Neli terroristi	345
Isabella Goodwin	353
Kate Leigh, Tilly Devine ja Lillian Armfield.....	357

VI

Sõdalased ja luurajad

Milunka Savić	365
Seh-Dong-Hong-Beh	369
Noor Inayat Khan.....	373
Maria Botškarjova.....	377
Bà Triệu	381
Roberta Cowell	385
<i>Kas me ikka teame, mis soost keegi on?.....</i>	388
Tomoe Gozen.....	391
Naziq al-Abid.....	397
Nancy Wake	401

VII

Maadeuurijad ja seiklejad

Ethel Brilliana Tweedie	409
Bessie Coleman	415
Freya Stark	419
Martha Gellhorn.....	427
Aimée Crocker	433
La Maupin	439
Victoria Woodhull.....	445
Sanmao	451
Alexandra David-Néel	457
Lee Miller.....	463
Lilian Bland.....	467
Caresse Crosby.....	471
Isabelle Eberhardt.....	477
<i>Fotoviited.....</i>	483

Eessõna

Armastasin ajalugu juba lapsena, kuid pettusin selles üha uuesti ja uuesti. Tundus, nagu enne 1970. aastaid oleksid maailmas elanud ainult mehed. Neelasin meeletu kirega raamatuid, filme, ajakirju ja raadiosaateid. Neil vähesel kordadel, kui kuskil juhtus läbi vilksatama mõni naiskirjanik või keisrinna, olin lummatud. Põhikoolis suutsin vaevata nimetada sadu ajaloolisi suurmehi, aga ainult käputäie naisi. Viimaseid oli nii vähe, et mäletan neid veel praegugi: Kleopatra, Jeanne d'Arc, Katariina II, Marie Antoinette, Marie Curie ja mõned Inglise kuningannad.

Täiskasvanuna hakkasin üles kirjutama ajalukku oma jälje jätnud naisi ja nende lugusid. Ma ei otsinud maailma ajaloo mõjukaid naisi, vaid neid, kes olid huvitavad, pöörased, erilised ja põnevad. Naised, kes viisid teadust tohutute hüpetega edasi, kuid samal ajal mängisid hasartmänge ja pidasid tervet hulka armukest. Naised, kes küsisid vaimudelt investeerimishõnu, ajasid sellega kokku suure varanduse ja kandideerisid seejärel USA presidendiks. Naised, kes juhtisid maailma võimsaimat piraadiarmeid. Naised, kellest peaks vantama filme, kuid keda ajalootundides isegi ei mainita.

Suvepuhkuse ajal hakkasin sotsiaalmeedias avaldama nende põnevate naiste lühikesi elulugusid. Selgus, et ma polnud ainus, kes oli lapsest saati janunenud selliste lugude järele. Kümned ja lõpuks sajad inimesed leidsid, et need naised väärivad oma raamatut. Sellest sai Soome ajaloo suuruselt teine ühisrahastusprojekt – siinkohal suur tänu kõikidele toetajatele.

Naised valiti raamatusse kindlate kriteeriumide järgi. Esiteks, nende elu pidi olema põnev. Teiseks, nad peavad olema meie seast lahkunud. Kolmandaks jäid raamatust välja Soome naised, sest võimatu oli nende hulgast valida ühte või kahte. Raamat põnevate soomlannade lugudega jääb seega tulevikku.

See ei ole raamat naissangaritest. Tõesti, mõned neist võinuks olla suurepäraseks eeskujud, samas kui teised olid pigem inimkoletised. Enamik jäi aga nende kahe äärmuse vahele, nagu me kõik. Maailm on valmis nägema ajaloolisi

naisi tavaliste inimestena, mitte pjedestaalile tõstetuna. Suhtumine naistesse on ka aja jooksul muutunud. Mõned asjad, mida kunagi peeti kohutavaks, on nüüd loomulikud, ja asjad, mis olid omal ajal tavalised, tekitavad nüüd õudu.

Naiste ajaloo uurimine on sageli keeruline isegi ajaloolasele, rääkimata minusugusest ajaloohuvilisest ajakirjanikust, kes kirjutab populaarteaduslikult. Allikaid on vähe ja needki on tihti mõnes haruldases keeles. Mõned allikad on ajale jalgu jäänud või ebausaldusväärsed. Seetõttu tänan kõiki teadlasi ja teisi eksperte, kes aitasid uurimistöö ja kirjutamisega. Iga naine siin raamatus vääriks tegelikult põhjalikku elulooramatut (õnneks on mõni juba olemas) ja kuivõrd seekord on nende lood kokku pressitud ühte peatükki, julgustan lugejat otsima rohkem teavet.

Naiste ajaloo üleskirjutamine on mõnikord väga masendav. Näiteks on siin raamatus lugu ülimalt intelligentsest naisest, kes tahtis kasutada oma matemaatilisi oskusi, kuid oli selleks sunnitud sõlmima fiktiivse abielu, lahkuma kodumaalt, lunima professoritelt eratunde, kuna naised ülikooli ei võetud, ja lõpuks kolima alaliseks välisriiki, sest ainult seal leidis ta tööd. Kui paljud inimesed suudaksid teha sama, kui nad oleksid sama andekad? Ilmselt mitte eriti paljud. Kui palju arenenum oleks inimkond, kui kõik sugupooled oleksid saanud ennast vabalt teostada ja oma võimeid realiseerida? Kuhu oleks maailm praeguseks jõudnud, kui pooltel inimestel ei oleks tuhandeid aastaid takistatud aju kasutamist?

Niisiis ei ole naised saanud ajalooliselt oma andeid vabalt rakendada, kuid mõnel pool on olukord selline veel tänapäevalgi. Tüdrukud ei saa koolis käia ja naistel võib olla keelatud kodunt lahkuda. Ka paljude vaeste inimeste geniaalsus läheb kaduma. Mis siis, kui üliintelligentne ja andekas inimene, kes oleks välja mõelnud, kuidas peatada kliima soojenemine, suri viieaastaselt malaariasse?

Paljud selle raamatu naised on olnud erakordsed isiksused, näiteks ülimalt andekad, rikkad või mõjukad. Paljud on äärmiselt visalt ja vapralt võidelnud soolise diskrimineerimise ja naistele määratud rollide vastu. Nad on rajanud teed järgmiste põlvkondade naistele ja avardanud arusaama sellest, milleks on naised suutelised. Sageli läks see neile kalliks maksma. Masendav on ka täheldada, kui sügavalt on juurdunud mõningad naised alavääristavad mõttemallid. Näiteks on poliitiliselt aktiivsed naised kogenud samasugust vihakõnet nii 2. sajandil eKr kui ka 18. sajandil ja 21. sajandil. Maailma esimene kirjapandud #MeToo juhtum on üle 4000 aasta vana.

On selge, et soolise võrdõiguslikkuse areng pole olnud sirgjooneline. Sajandite jooksul on naised vahepeal kätte võidelnud olulisi õigusi. Siis on mõne aastakümne või sajandi pärast olud muutunud ja naiste õigusi kärbitud,

Sonja Kovalevskaja

Sonja Kovalevskaja (sünd 1850) oli Vene matemaatik, maailma esimene naissoost matemaatikaprofessor, nihilist, feminist ja kirjanik.

„Võimatu on olla matemaatik, olemata hingelt luuletaja. Luuletaja peab märkama seda, mida teised ei märka, vaatama teistest sügavamale. Sama peab tegema ka matemaatik”. Nii kirjeldas Sonja Kovalevskaja matemaatiku ja poeedi sarnasusi ning lisas, et ei tea, kumb teda rohkem inspireerib, matemaatika või kirjandus. Kirjanikukarjäär oleks olnud ehk lihtsam, kuid Kovalevskaja valis teise tee ja sai tuntuks oma põlvkonna ühe säravaima matemaatikuna.

Sofja Vassiljevna Korvin-Krukovskaja, hüüdnimega Sonja, oli väikese aadlipere keskmine laps. Talle õpetati võõrkeeli ja muid naisele sobivaid õppeaineid ning ta omandas kõik vähimagi vaevata. Tema huvi matemaatika vastu sai alguse kummalisel viisil. Sonja toa seina katsid tapeedi asemel isa vanad matemaatikaloengu materjalid, mida neiu päevad läbi justkui hüpnootiseeritult uuris.

Pere oli haritud, kuid isa, suurtükiväehvitser Vassili Korvin-Krukovski, oli maailmavaatelt konservatiiv. Ta ei kiitnud heaks tütre huvi teaduse vastu, kuna ei pidanud seda naistele sobivaks. Isal oli ka muid vankumatuid vaatenurki sellele, mis naistele sobib ja mis mitte. Kui kirjutamisest vaimustunud vanem õde

Teised valgustusaja põnevad naised

Anne Conway

1631. aasta detsembris suri Briti parlamendi alamkoja esimees Sir Heneage Finch ja sündis tema tütar, tulevane filosoof Anne Finch.

Anne'i haridustest pole palju teada. Ilmselt olid tal eraõpetajad, kellelt ta sai ladina, hiljem ka kreeka ja heebrea keele tunde. Anne oli uudishimulik ja taibukas laps ning talle meeldis filosofeerida. Tema vend õppis Cambridge'i ülikoolis silmapaistva filosoofi ja platonisti Henry More'i käe all. Nii nagu Anne, huvitus ka More Descartes'i filosoofiast ja Anne'i venna abiga alustasid kaks filosoofi kirjavahetust. More hakkas Anne'i kirja teel õpetama, sest naisena ei saanud ta ülikoolis õppida. Kirjavahetus kestis aastakümneid ja muutus pikkamööda õpilase-õpetaja arutelust kahe tippfilosoofi dialoogiks.

Anne abiellus 20-aastaselt Conway vikont Edwardiga, kes oli samuti More'i õpilane, kuid ei hakanud filosoofiks. Abielupaari ainus laps suri kaheaastaselt. Nende raamatukogu oli üks paremaid erakogusid maailmas ning Anne Conway sai jätkata õpinguid ja uurimistööd kodus. Peale tema kirjavahetuse on säilinud veel vaid tema teos „The Principles of the Most Ancient and Modern Philosophy“ („Vanima ja moodsa filosoofia põhimõtted“).

Conway oli 12. eluaastast alates kannatanud peavalude ja muude valude käes, mis aastate jooksul veelgi süvenesid. Ilmselt oli tegemist raskekujulise migreeniga. Valud mõjutasid tema filosoofilist mõtteviisi ja religiooni mõistmist. Valudes kannatades mõtles Conway nn kurjuse probleemile. Kui Jumal on läbinisti hea, tahaks ta inimeste kannatused kõrvaldada, ja kui ta on kõikvõimas, suudaks ta need ka kõrvaldada. Seega, kas Jumal pole siis läbinisti hea või pole ta kõikvõimas.

Kroonilise valuga elamine oli väga kurnav ja Conway oli valmis valust pääsemiseks proovima kõike. Teda ravisid tolle aja parimad arstid, kuid miski ei aidanud. Ta tahtis lasta oma kolju sisse auku puurida, kuid ükski arst ei

juulgenud seda teha. Selle asemel lasi ta unearterit laiendada. See meetod teda ei tapnud, kuid ei ravinud ka terveks.

Conway hakkas huvituma Luria kabalast. 16. sajandil elanud Isaac Luria oli juudi päritolu õpetaja ja müstik, keda peetakse tänapäevase kabala rajajaks. Nüüdisaja judaistlikku müstikavoolu nimetatakse Luria kabalaks. Seda mõjutas uusplatonism, mida tundis hästi ka Conway.

Kabalasse süvenedes avastas Conway veel teise talle südamelähedase mõtteviisi ja liikumise: kveekerid. Täielikku võrdsust, lihtsat elu, kogukondlikkust ja vägivallatust pooldanud kveekerid olid tol ajal Suurbritannias põlatud ja varsti ka tagakiusatud vähemus. Uue liikumise populaarsus kasvas kiiresti ja peagi kuulutati see ketserlikuks ja ohtlikuks. Kveekeriteks pöördunud kardeti ja neid isegi vangistati. Sellele vaatamata pöördus Conway 1677. aastal kveekeriks ja tema kodust sai nende kohtumisaik.

Anne Conway ei leidnud mitte kunagi ravi teda piinanud haigusele. Ta suri 1679. aastal 47 aasta vanuses.

Sophie Germain

Sophie Germain (sünd 1776) sündis jõukate siidikaupmeeste perekonda. Teismelise tüdrukuna veetis Sophie päevi isa raamatukogus, kuid tema vanemate arvates ei olnud õppimine, rääkimata loodusteaduste õppimisest, noorele naisele sobilik tegevus. Nad keelasid õppimise ja eriti matemaatikaõpingud. Kui Sophie jäi öösel salaja õppimisega vahele, võtsid nad ära tema küünlad. Tüdruk aga kogus salaja küünlajuppe ja jätkas öiseid õpinguid. Teenijatel kästi ööseks ära võtta kõik tüdruku riided ja jahutada tuba külmaks.

Kui aga vanemad leidsid seejärel tütre tekki mähituna laua ääres magamas, pea märkmete peal, tint potis jäätunud, andsid nad alla. Ilmselt oli huvi matemaatika vastu „ravimatu“.

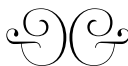
Kooli ei lubatud Germain'il siiski minna. Ta õppis iseseisvalt algebrat, geometriat ja matemaatilist analüüsi ning ladina ja kreeka keelt. Kui ta oli 18-aastane, asutati Pariisis uus kool École Polytechnique. Sinna võeti riigi kõige lootustandvamaid noori teadlasi ja sellest sai Prantsusmaa üks olulisemaid haridusasutusi, kus pidasid loenguid paljud 19. sajandi silmapaistvad matemaatikud. Naisi kooli õppima siiski ei võetud (esimesed naised võeti vastu 1972. aastal).

Germain töötas välja plaani. Üks õpilane, monsieur Antoine-Auguste

Griselda Blanco

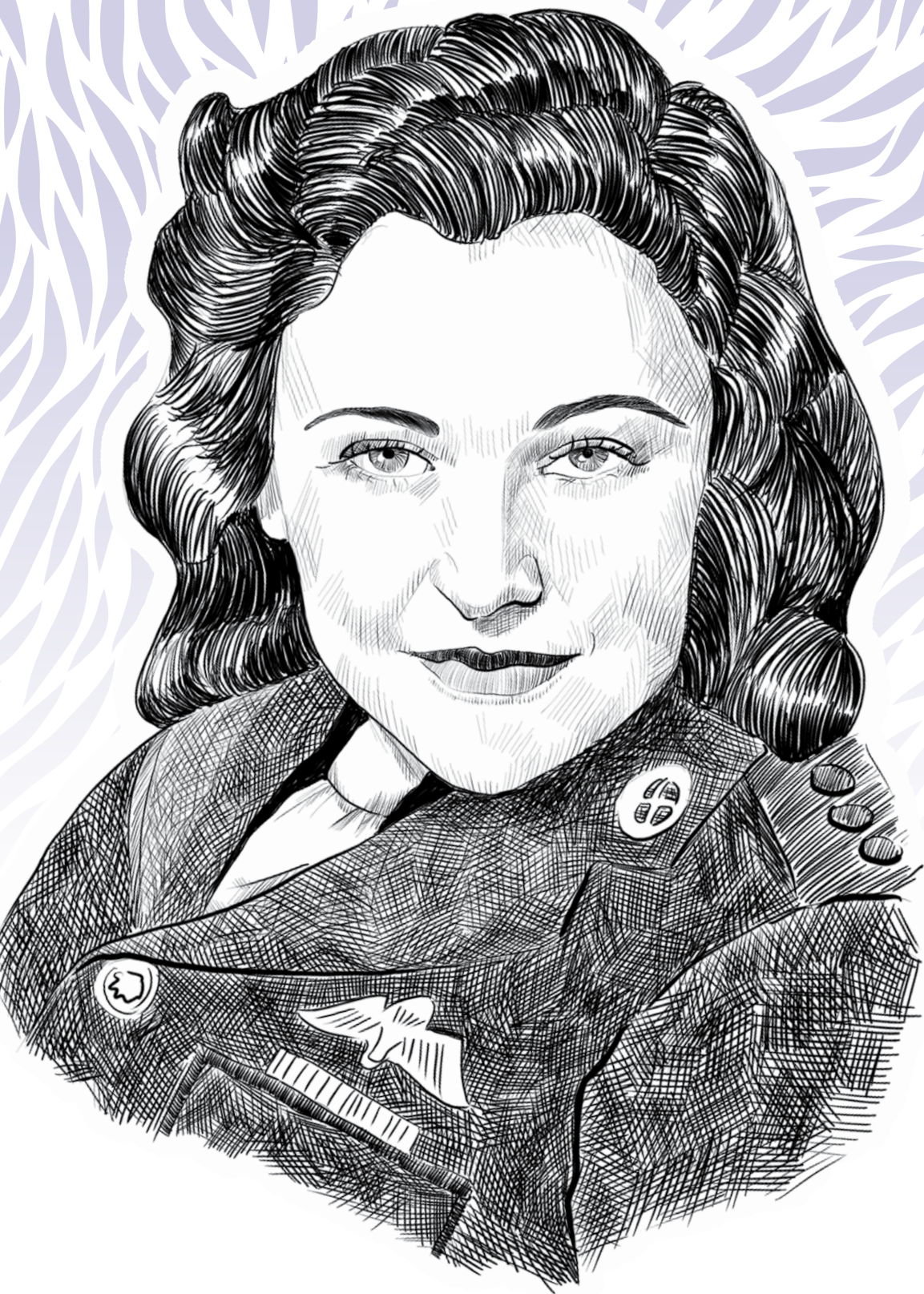
Griselda Blanco (sünd 1943) oli Colombia narkoparuness, kokaiini ristiema, püstirikas ärinaine, Miami narkosõja algataja ja jõhker mõrvar, kes väidetavalt tappis oma kolm abikaasat ja veel umbes 200 inimest.

Griselda Blanco Restrepo sündis Colombia põhjarannikul asuvas vaeses ja vägivaldses Cartagena linnas. Lapsena kolis ta koos emaga riigi suuruselt teise linna Medellíni, kus temast sai eelteismelise taskuvaras. Ametlike dokumentide järgi osales Griselda 11-aastaselt ühe rikka pere poja röövimises. Kui perekond keeldus nõutud lunaraha maksmast, siis jõuk tappis poisi.

16-aastaselt põgenes tüdruk kodust, sest alkohoolikust ema meessõber kuritarvitas teda seksuaalselt. Ta abiellus teismeeas oma esimese mehega, kelle kaudu ta tutvus narkokaubandusega. Nad said kolm last ja lahutasid. Kuulujuttude järgi tappis naine aastaid hiljem oma eksabikaasa. Kuni 20-aastaseks saamiseni elatas Griselda Blanco end röövimiste ja seksi müümisega.

1970. aastate keskel kolisid Blanco ja tema teine abikaasa, narkokaupmees Alberto Bravo võltsitud passidega New Yorki ja alustasid Queensis edukat narkoäri. Kliente oli piisavalt, kuid nad jäid vahele. 1975. aastal esitati Blancole ja tema narkovõrgustiku 30 liikmele süüdistus. Enne vahistamist põgenes naine Colombiasse, kuhu Bravo varsti järgnes. Bogotá süüdistas Blanco oma

Nancy Wake

Nancy Wake (sünd 1912) oli teise maailmasõja agent
hüüdnimega Valge hiir, ajakirjanik, kirklik antifašist,
partisanisõja juht, külmavereline mõrvar,
joodik ja flirtija ning kõige tagaotsitum luuraja,
kelle tabamise eest pani Gestapo välja preemia,
mis tänapäeval oleks umbes miljon eurot.

Nancy Wake ja tema salaoperatsioon on paljastatud. Ta peab natside okupeeritud Prantsusmaalt kiiresti põgenema. Agent peab ületama Püreneed ja jõudma Hispaaniasse, kuid tee on raske ja ohtlik. Õnneks tunneb Wake ka Püreneesid, sest ta ise aitas üle selle mäestiku suure hulga liitlassõdureid.

Agent alustab teekonda, kuid on sunnitud mitu korda tagasi pöörduma. Põhjuseks on kas halb ilm või liiga valvsad vaenlase sõdurid. Ring tõmbub koomale, Wake'i otsib ju kogu Gestapo. Kuues katse peab õnnestuma.

Wake alustab põgenemisteede rongiga ja valedokumentidega. Algul läheb kõik hästi, kuid öösel, pool tundi enne Hispaania piiri lähedal asuvasse Perpignan' linna jõudmist hakkab rong aeglustuma. Konduktor teatab, et sakslased kavatsevad kogu rongi läbi vaadata. Oi pagan, mõtleb Wake. Tema võltsdokumendid ei kannata lähemalt uurimist.

Kui rong sõitu aeglustab, tõmbab ta vaguni ukse lahti ja hüppab välja.